Den gamle Præstegaard.

af

en gammel Feltpræst.

(Fortsat.)

Det er i det hele taget en mærkelig Iver, den syges Omgivelser, selv om de er nok saa ligegyldige og aandelig døde, viser for at faa Præsten hentet og den syge berettet, selv om denne selv hverken føler Trang dertil eller har yttret Længsel derefter. Paa et Spørgsmaal til Kusken, om den syge har sendt ham, faar man altid et betræftende Svar, men ved at tale med ham selv, bliver man ofte forvisset om det modsatte. Jeg har saa ofte gjort denne Erfaring. En Gang blev jeg kaldet til en firsindstyveaarig fattig Mand, der var paa Aftægt hos sin Datter, og det blev sagt, at han saa inderlig bad om, at komme til at tale med mig. Da jeg spurgte, om han forlangte at faa Sakramentet, fik jeg det Svar, at det var hans inderlige Ønske. Uagtet jeg tvivlede derom, eftersom jeg aldrig havde set Manden i Kirken, og jeg næppe nogen Sinde havde taget ham til Alters, saa tog jeg dog Altertøjet med. Da jeg kom ind til ham, forefaldt følgende Samtale:

„I har haft Bud efter mig!"

„Ja! Ja!"

„Hvad vil I mig? Begærer I at gaa til Guds Bord?"

„Nej! det har jeg slet ikke tænkt paa; jeg vil tale med Dem om en saare vigtig Sag, dersom De vil lade de andre gaa ud!"

Da dette var sket, hviskede han:

„O! jeg er et ulykkeligt Menneske, nu skal jeg dø; men hvorledes skal jeg komme i Jorden?"

Det laa jo saa nær at svare: „Det skal I virkelig ikke bekymre Jer om; men I skulde tænke paa, hvorledes I skal komme i Himmelen!" Det, mente han, havde aldeles ingen Vanskelighed, det skulde han nok selv besørge, og følte aldeles ingen Grund til Bekymring derfor, men for ham, den fattige Mand, at komme i Jorden, det vil sige at faa en hæderlig Begravelse, det var en meget vanskeligere Sag, og, naar jeg vilde love ham at sørge derfor, saa havde han ingen flere Ønsker hverken for denne eller den tilkommende Verden. Nogle Dage efter kom den gamle Mand i Jorden.

Ritualet byder, at naar Præsten kommer for at berette en syg, „da hilser han hannem venligen i Gud", og, naar han har holdt en kort Tiltale, „skulde de, som ere tilstede, straks vige af i et andet Rum, indtil Communionen foretages, paa det Præsten kan handle ene med den Syge. Naar denne da gjør sin Bekjendelse, bør Præsten vel give Agt paa, hvad der ligger hannem mest paa Hjerte, at han kan trøste hannem derimod med Guds Ord" osv.

Selv om den syges Bekendelse ikke indeholder noget, som han behøver at skjule for de tilstedeværende, saa anser jeg det dog for hensigtsmæssigt „at handle en Stund ene med ham"; thi det giver saavel ham som Præsten en større Frihed.

Du maa ikke vente, at denne Bekendelse i Almindelighed skal indeholde ubekendte Ting, skønt ogsaa det kan undertiden ske; Bevidstheden om den nære Død er en stærk Bevæggrund til at ransage sig selv og til at lette Hjertet for alle de Byrder, hvorfor det kan lettes, for af en andens Mund at høre det bekræftet, at „Gud vil ingen Synders Død", og at hans Naade ikke er forbi. Jeg mindes saaledes et Par Tilfælde, hvor dette er sket, og hvor Resultatet var, at ligesom Palnatoke til Bue siger: „Der svandt den røde Skygge!" saaledes kom det Suk fra den syge efter hans Bekendelse: „O! det lettede!"

I Sammenhæng hermed maa jeg bemærke, at det ikke er af Vejen ved enhver given Lejlighed, ogsaa f. Eks. ved Konformandforberedelsen, at minde Menigheden om Ordene i D. L. 2—5—20: „Præsten maa ikke uden sit Kalds Fortabelse aabenbare, hvad nogen for hannem i lønlig Skriftemaal bekendt haver, med mindre det kunde angaa noget Forræderi eller Ulykke, som ved Præstens Aabenbarelse kunde forekommes. Og dog bør dens Navn, som det bekjent haver, saavidt muligt er, forties".

Det er ikke tilstrækkeligt at faa den Bekendelse frem, at den syge deler Syndigheden med alle andre Mennesker. Det har ingen Vanskelighed at faa den Tilstaaelse frem: „Ak ja! Jeg er en Synder; thi det er vi jo alle, og der er ingen, der er ren for Gud!" men dette benyttes som commune naufragium dulce est, og mere til at skjule end til at aabenbare Sandheden. Jo nærmere man kommer til at tale om d i n særegne Synd, d i n personlige Skyld, desto stærkere bliver Bestræbelsen for at slippe bort, og den ene Undskyldning drages frem efter den anden. Det har f. Eks. været mig særdeles vanskeligt at faa Drankere til at vedgaa deres Synd, om den saa var nok saa vitterlig for alle.

Hvad er Aarsagen dertil? Jeg blev en Gang kaldet til en saadan, der var forfalden i mange Aar; han sank dybere og dybere, saa han endelig blev sengeliggende; Datteren greb denne Lejlighed til at bede mig komme til ham. Paa min Bemærkning, at jeg antog, det vilde være aldeles ørkesløst, svarede hun, at hun syntes at have bemærket nogle Tegn hos Faderen paa, at han var kommen paa andre Tanker; han længtes efter mig, og ønskede den hellige Nadvere. Før der kunde være Tale om det sidste, maatte jeg jo nødvendigt tale med Manden for at forsikre mig om, at der dog var noget af det Sind, der absolut maatte fordres, og jeg gik altsaa ud til ham paa Marken, hvor han havde et lille Hus. Han var ved sin fulde Bevidsthed, gav mig Ret i alt, hvad jeg talte om Synd og Naade i Almindelighed, indtil jeg begyndte at trykke paa Bylden, og talte om, at Fraadsere og Drankere ikke kommer ind i Guds Rige. Saa var det hele forbi; thi der var dog ingen, der med Rette kunde kalde ham en Dranker; hvis nogen havde fortalt mig det, saa var det en skammelig Bagtalelse osv. Han vilde jo ikke, Gud bevares! ligeoverfor mig nægte, at han undertiden i et godt Lag havde taget sig en Taar, som alle de andre, men videre var det aldrig gaaet, og „en ordentlig Mand, det var han". Udover dette var det ikke muligt at bringe ham; jeg formanede ham, Datteren tog uforholdent mit Parti og søgte at overbevise ham, nej! det var os ganske umuligt; han gentog flere Gange, at jeg dog vel antog ham for et kristeligt Menneske. Altsaa forlod jeg ham med uforrettet Sag; men, idet jeg gik ud af Døren, mødte jeg min Ven, Lægen, der vilde se til den syge. Lægen var selv en oprigtig troende Mand, der ogsaa af den Grund var elsket af os alle; idet han saa mig, udbrød han: „Men, kære Ven! hvad har De at gøre derinde?" og, da jeg ligesom overrasket svarede: „Det maa De dog nok kunne tænke Dem, da De ved, hvor syg Manden er; jeg vilde tale nogle alvorlige Ord med ham!" spurgte han: „Mener De da, at De udrettede noget? det gjorde De visselig ikke, derom er jeg overbevist; thi hos ham forbyder det sig selv, ikke alene af aandelige, men af rent fysiske Grunde". Han forklarede mig da, at ved Drikkeriet bliver Hjernen ganske forandret, og lidt efter lidt aldeles uimodtagelig for ethvert aandeligt Indtryk. „De kunde have talt til ham til i Morgen, og var aldrig kommen videre; han havde ikke fattet og kunde ikke fatte, hvad De mente, det er fysisk umuligt, det er netop noget særegent for Drankeren". Jeg husker ikke længere hans nærmere Forklaring af Tilstanden, og jeg kan ikke sige, om han havde Ret i sin Opfattelse af Umuligheden af en Drankers Omvendelse og Frelse, skønt min senere Erfaring ikke har modbevist hans Paastand; men jeg ved, at jeg tog Afsked fra ham med de Ord: „Det er jo forfærdeligt, at paa den Maade kan Naadens Tid være omme flere Aar før Døden, og ved det arme Menneskes egen Skyld!"

Et andet Tilfælde vil du ogsaa møde, nemlig dette, at Syndens Erkendelse er vaagnet i en saadan Grad, at Guds Naade ikke synes stor nok til at skjule den; Synderen vedgaar alt, hvad han har forsyndet sig med, men kan ikke finde Lægedom i Troen paa Guds uforskyldte Naade i Kristus Jesus. Sker dette, da kan du komme til at kæmpe en Kamp paa Liv og Død, og den ender maaske dog med et Nederlag. Saaledes gik det med det Menneske, jeg omtalte længere ovenfor; han blev ved at føre sit sædvanlige syndige og trodsige Liv uden mindste Tegn paa, at det nogen Sinde kunde blive anderledes. En Nat i Mulm og Mørke kom hans Søn med Vogn efter mig; hans Fader var pludselig bleven meget syg, og ønskede at blive berettet. Skønt det nok anede mig, som saa ofte før, at det ikke var den syge selv, men Familien, der ønskede mig, klædte jeg mig dog paa og fulgte med. Det viste sig straks, at min Tanke var rigtig; Manden var tilsyneladende ikke legemlig syg, men det var alligevel tydeligt, at han led store Kvaler. Jeg begyndte at handle „venligen" med ham, men han svarede ikke, uagtet han hørte alt, hvad jeg sagde; jeg spurgte, om det nu var gaaet op for ham, hvilket Liv han havde ført, og dertil svarede han endelig: „Det har jeg længe vidst!" men da jeg bad ham søge Naade, mens den fandtes, afbrød han mig med de Ord: „Det kan ikke nytte, Naadens Tid er omme; min Synd er større, end at den kan forlades!" Jeg mindede ham om de Ord i Salmen:

I Dag er Naadens Tid,
I Dag er Gud at finde!

jeg viste hen til Røveren paa Korset, forsikrede ham, at Gud vil ingen Synders Dø, men at han skal omvende sig og leve! — det var altsammen forgæves. Saa greb jeg til at bede for ham, men han afbrød mig: „Det skal De ikke, det nytter ikke; thi der er en Synd til Døden, og for den skal ingen bede; De skal have Tak, fordi De kom herud til mig, men det er for sildigt, for mig er der ingen Redning mere."

Der var ingen andre til Stede; en lille osende Praas stod paa Bordet, og som den kastede sit Skin højt eller lavt, forandrede Skyggerne sig; til sine Tider var det næsten mørkt. Under saa uhyggelige Forhold som disse har jeg altid meget at gøre med min Fantasi; den vil tage Magten fra mig. Jeg har altid følt Sandheden af Prædikerens Ord: „Sødt er Lyset, og lysteligt er det for Øjnene at se Solen", men jeg synes altid at føle, at Mørket bestaar ikke alene deri, at Lyset er gaaet bort, nej! der er et Liv, et Natfugleliv, som rører sig omkring os, det er „Mørkets Magter," der gør deres Gerning. Den syge laa rolig et Øjeblik, stirrende hen i Krogen; jeg sad og besindede mig; da faldt den Tanke mig ind: vi er ikke alene, der bevæger sig en hel Hær omkring os med „den Stærke" i Spidsen, som ikke vil lade sig sit Offer rive af Haanden, og jeg gyste ved den Tanke, at jeg var den eneste, der skulde kæmpe imod den. Det stod i min Angest saa levende for mig, at jeg virkelig syntes at opleve Apostelens Ord: „Nu har du ikke Kamp med Kød og Blod, men med Fyrstendømmer og Magter, med Ondskabens aandelige Hær under Himmelen". Pludselig rejste den syge sig op, rakte sine Arme ud og sagde: „Nu er det forbi; her er jeg!" Da jeg bøjede ham tilbage med de Ord: „Hvad er det?" svarede han: „Ser De ham ikke? der staar han, Tiden er ude!" Alt hvad jeg talte for „at tyske paa hans Sjæl," hjalp ikke; han blev ved at paastaa, at Tiden var kommen: „Han har altid været min Herre og har Ret til mig; hele mit Liv har jeg tjent ham i Lydighed, nu kommer han for at give mig min Løn, og der er ingen, der kan udfri mig af hans Haand". Saaledes lød hans stadige og uforanderlige Bekendelse; i Mørket forlod jeg ham; men da jeg kørte ud igennem Gaardens Port, hængte han sig selv i Sengebaandet.

Endskønt jeg altid har anset det for uheldigt, at Selvmorderes Begravelsesmaade er lagt i Amtmandens Hænder, saa vil jeg dog tilstaa, at jeg følte mig lettet, da Resolutionen, uagtet Familiens indtrængende Anmodning, lød paa: Begravelse vel paa Kirkegaarden, men paa et afsides Sted og uden Jordpaakastelse og Tale.

Naar du bliver kaldet til saadanne Mennesker, saa kom med Myndighed, men lad den aldrig skilles fra Mildhed, og tiltro Guds Ord alt, men dig selv intet; husk altid paa, at du er Evangeliets Tjener, og at du ikke ved at svinge Lovens lynende Sværd kan frelse nogen. Der har vel været Tider, da en anden Mening har hersket, og man har en Del Omvendelseshistorier om Mirakler ved Loven; men jeg har aldrig haft nogen ret Tillid til dem. Jeg vil kun anføre en, som i sin Tid blev anset for et Under og tillagt stor Betydning, ogsaa for de paagældende Personers Skyld, saa kan du selv dømme om Sandheden i den; anføres af Pontoppidan i hans Annales ecclesiæ Danicæ. Idet han omtaler den københavnske Præst, Jens Justsen, saaledes: „Totus pietete ardebat, eandemque in animis omnium excitare studit operose", fortsætter han:

„Naar der fandtes meget forvildede og forstokkede Syndere, som ingen anden Præst kunde komme nogen Vej med, saa lykkedes det ved Guds Naade for ham. Da i Aaret 1659, under Københavns Belejring den tapre, men i Synder bundne Greve Ulr. Chr. Gyldenløwe, Kong Christian den Fjerdes naturlige Søn, laa paa sin Dødsseng (25 Aar gammel), og der blev anvendt al mulig Omhu, saavel for hans legemlige Helbredelse, der laa Kongen meget paa Sinde, som for hans Sjæls Frelse, var der ingen af Hofpræsterne, der kunde berolige ham med Guds Ord, ja, ikke engang overtale ham til at høre Sandheden, da han stadig viste dem bort med Forbittrelse, ja, endogsaa truede dem. Endelig kom Magister Jens Justsen, og han ventede sig ikke noget bedre Traktement; og i Begyndelsen gik det ham som de andre. Han lod den syge rase en Tid lang, men saa tiltalte han ham, idet han ganske tilsidesatte Patientens høje Stand, vel med Barmhjertighed, men dog med en ualmindelig Nidkærhed, som en Helvedes Brand, der nu sikkert ilede ind til den evige Fortabelse, og som Gud ikke længere søgte med sin saa længe forsmaaede Naade, — og derpaa gik han fra ham. Da nu Grev Gyldenløwe ikke vilde have med nogen Præst at gøre, ikke engang med dem, som fo'r lempelig med ham, men bestandig laa og talte kun om Skud og Kugler, saa tænkte man jo allermindst, at den Mand, som aldeles ikke havde menagert ham, eller behandlet den arme Synder standsmæssigt, skulde blive kaldt igen; det skete dog nogle Timer efter, paa Patientens Forlangende, til alles Forundring, og før sin ikke længe efter følgende Død, syntes han at være blevet en ny Skabning."

Vi vil lade Slutningen staa hen; men mon det skulde være Sandhed, at de strenge Ord om Fortabelse og Helvede, talt til en ung Mand, uden fuld Bevidsthed, arbejdende med alle sine Tanker der ude paa Valpladsen, kæmpende med Fjenderne paa Liv og Død, skulde have udrettet saa store Ting, at, da han endelig kom til Bevidsthed, bar de Omvendelsens Frugter? Jeg har tvivlet og tvivler endnu derom.

I al Fald har jeg ikke derved ladet mig overtale til at forkaste Apostelens Metode: „En Herrens Tjener bør det ikke at stride, men at være mild imod alle, med Sagtmodighed undervisende dem, som modsætter sig, om Gud vilde en Gang give dem Omvendelsen til Sandheds Erkendelse, og de kunne komme til sig selv igen fra Djævelens Snare, af hvem de er fangne til at gøre hans Villie".

At holde Ligtaler hører ganske vist til en af vore vanskeligste Opgaver, fordi dertil hører, ikke alene at være Sandheden tro i Kærlighed men ogsaa en Takt, der ikke er enhver given! Det er uden Tvivl, at der i visse Egne af vort Land drives et helt Uvæsen med Taler ved Jordefærd, idet der af Præsten først skal tales i Huset ved den aabne Kiste, dernæst ved Graven før Jordspaakastelsen, og endelig, efter at hele Følget er gaaet ind i Kirken og det saakaldte „Testamente", den afdødes Levnetsløb, skrevet af Skolelæreren, — lad dig det forevise i Forvejen; thi det maa sædvanlig læses cum grano salis — er oplæst, den egentlige Ligprædiken.

Men selv hvor det ikke er saa galt, vil det Ønske dog vist ofte fremkomme hos dig, — skønt jeg af Ærlighed for vort Folks Hængen ved gamle Skikke og tillige af andre Grunde vilde være i stærk Tvivl, om jeg turde stemme derfor — at det var hos os som i den engelske Kirke, hvor Ritualet for de dødes Begravelse er ganske ens for alle med Undtagelse af Ekscommunicerede og Selvmordere, og hvor den afdødes Personlighed aldeles forsvinder.

Der er ikke faa Lejligheder, hvor en Præst meget godt kan undgaa at tale, og i et saadant Tilfælde vil jeg bede dig erindre Jakobs Ord: „Vær snar til at høre, langsom til at tale"; thi der er ikke ganske faa Præster, som vender disse Ord om, og er langsomme til at høre, men snare til at tale. Naar der uden for din Menighed ikke er særegne Forhold til Stede, f. Eks. Familie- eller inderligt Venskabs Forhold til Stede, saa sæt dig iblandt de hørende, ikke iblandt de talende. Det har saa ofte stødt mig, at der bliver holdt saa mange Taler, og ikke mindst ved Præsters Begravelse. Husker du forrige Aar, da den skikkelige Pastor N. blev begravet; der var i Grunden kun een, der var kaldet til at tale, og saa meldte der sig seks, hvoraf de tre begyndte med: „Jeg havde egentlig ikke tænkt paa at tale ved denne Lejlighed, men" osv.; og to: „det er kun et Par Ord, jeg har at sige!", skøndt Ordene virkelig blev altfor mange, som det jo gerne plejer at gaa efter en saadan Forsikring. Hvad kunde disse seks dog have at sige? Da Følget gik fra Graven, fulgte to Bønder med hinanden, og da den ene bemærkede: „Det var da „grovt" som de allesammen roste vor gamle Præst; han var jo dog et syndigt Menneske, ligesom vi andre!" fik han det Svar: „Ja! den ene Ravn hugger ikke Øjet ud paa den anden; og den, der har Korset, signer sig."

Disse Ord er ikke saa sjælden faldet mig ind, naar jeg er gaaet fra Præsters Begravelse; og der er dog ingen, der i højere Grad maa gaa herfra med den Bekendelse: „vi er unyttige Tjenere!" eller som inderligere har behov at bede: „Gud vær mig Synder naadig!" end vi Præster. Hvorfor skal andres Skrøbeligheder drages frem, men vore skjules? Den eneste Ligtale over en Præst, som er noget værd, det er de Menighedens Taarer, der bryder frem ved Graven; det er i al Fald den eneste, som jeg vil sætte Pris paa; holdes den ikke, saa er alt det andet værdiløst.

Men er det vor Embedspligt at tale, da kan dette meget ofte være en vanskelig, det er aldrig en ligegyldig Sag; thi vi repræsenterer meget mere end os selv; og ved den Lejlighed er de meste døve Folk gerne de mest lydhøre og opmærksomme. Der ligger jo megen Sandhed i Ritualets Forskrift: „Præsterne skal vel vogte sig, at deres Ligprædikener ikke bliver til panegyrisk Snak, saa at de enten efter Hedningernes Sædvane siger for meget til den afdødes Ros, og besmitter deres hellige Kald, saavel som deres egen Samvittighed dermed, eller og melder noget Usømmeligt om hannem, andre til Forargelse og de Paarørende til Beskæmmelse, men hvad sandt er og vitterligt i Menigheden, det maa de med Maade og god Maner beskedentlig udsige, andre til Afskyd og Advarsel," — men dermed er Sagen langt fra afgjort.

Imellem panegyrisk Snak og usømmelig Dadel gaar altsaa Vejen. For at være sikker paa ikke at komme til at gaa over Stregen, er der Præster, som mener, at man i Talen aldeles skal undgaa at omtale den dødes Person, og alene nytte Lejligheden til at forkynde Ordet om Opstandelse og evigt Liv, selv om den afdødes Liv har været nok saa rigt paa „hvad der er sandt, ærbart, retfærdigt, rent, elskeligt, og paa alt, hvad der har godt Lov." Denne Anskuelse kan jeg paa ingen Maade dele, og jeg tvivler ikke om, at de efterladte, som har haft den Velsignelse at leve sammen med et saadant Menneske, vilde have en Følelse af, at der var sket dem Uret. Hvorfor skal det dog forties ved Afskeden, hvilken Skat de har mistet, og hvilket Tab de har lidt? Hvorfor skal en Faders og Moders Dyder skjules, saa de ikke maa anføres som et Mønster til Efterlignelse for dem, som bliver tilbage? Jeg kan heller ikke indse, — især da Præsten er den eneste, der har Ret til at holde den offentlige Afskedstale, — at det skulde være stemmende med, hvad vi skylder Mænd, der ved Videnskab og Kunst, eller ved Bedrifter i Krigen har gjort vort Fædreland Ære, at vi ikke har Ret til at takke Gud for dem, eller at sige til andre: „følg dem efter!"

Til fulde erkender jeg, at her syndes der vistnok ofte, fordi Grænsen ikke bliver truffen der, hvor den bestemt skal trækkes, idet der bliver tillagt det menneskelige i et Menneskes Liv mere end tilbørligt er, og der drages Veksler paa dette, som er større end at de kan indløses. Pas vel paa! saa snart Talen bliver om Guds Rige, om en salig Død og en glædelig Opstandelse, saa lad det altid træde saa klart frem for Tilhørerne som muligt, at hvor velsignet og rigt et Menneskeliv har været paa alt det, som staar højest i denne Verden, saa er intet Liv dog indholdsrigt nok til, at det kan forslaa, hvis det sidste Afskedsord ved Graven lød: „Tag dit og gak!" Det levende Fremtids Haab tør og kan ikke bygges paa et Menneskes Liv og Virksomhed, men ene og alene paa, om han vandrede iblandt os som den, der havde bevaret sit Hjerte i vor Herres Jesu Kristi Tro, og sit Haab ene og alene paa Guds uforskyldte Naade formedelst den Forsoning, der er i vor eneste Frelser og Forløser. Da Peter gik ind til Tabithas Dødsleje, da stod alle Enkerne omkring ham, „de græd og viste ham de Kjortler og Klæder, som samme Tabitha havde gjort den Stund, hun var hos dem," mind altid om, naar du har talt om den virksomme afdødes efterladte „Kjortler og Klæder", at de forslaar ikke; Spørgsmaalet er, om han har fulgt Skriftens Formaning: „Kast over dig som en dobbelt Kappe den Retfærdighed, som er fra Gud, sæt som en Krone paa dit Hoved den Herlighed, som er fra den Evige"; thi der er kun een Kappe, som skjuler Syndernes Mangfoldighed; men den tager vi med os.

Dette maa du udtale ved enhver Kiste, for at ikke Følget, hvortil det er saa tilbøjeligt, naar det har hørt din Tak for alt, hvad den bortgangne har været for sine, ikke skal slaa sig til Ro og nære et falsk Haab for sig selv; gør altid dit til, at Herrens Ord ikke skal glemmes: „Jeg er den, som lukker op, og ingen lukker til, og lukker til, og ingen lukker op". Der vil nok blandt Tilhørerne findes nogle, som finder, at den ene Del af Talen uden Skade kunde have været undladt: det var smukt, hvad du sagde om den afdøde, men de spørger ikke, om Herren har faaet sit; bryd du dig ikke om deres Dom, og stil dig ikke i deres Række, „der elsker Menneskens Ære mere end Guds Ære.".

En anden Sag er det med dem, der har levet et Liv, aabenbart til Forargelse for Herrens Menighed; thi har Folk ikke lært andet Latin, saa har de ganske vist lært dette: De mortnis nil nisi bene. Naar nu, som sagt, et saadant Liv har været vitterligt for alle, kan det saa med Rette forlanges, at Præsten skal fortie det? at han skal staa som den eneste, der lader, som om han var aldeles uvidende om det, enhver af de omstaaende kender? Nej! det tør du ikke. Du maa helst, naar Familien kommer og forlanger en Tale, gøre Forsøg paa at faa dem til at frafalde Ønsket herom; du kan bede dem nøjes med Jordpaakastelsen og Fadervor; men det vil, i det mindste her paa Egnen, ikke lykkes dig at faa dem til at nøjes med dette. I saa Fald har jeg mindet dem om Ritualets Ord: „Hvad sandt er og vitterligt i Menigheden, det maa Præsten med Maade og god Maner beskedentlig udsige, andre til Afskyd og Advarsel"; og saa har jeg i Talen bestræbt mig for den bedste Maner, nemlig „at være Sandheden tro i Kærlighed", vogtet mig for at sige andet, end hvad enhver, der kan dømme, er nødt til hos sig selv at godkende. Det er vel ogsaa en Sag, der er værd at lægge os selv paa Hjerte, at jo større Fordring vi stiller til os selv, desto mildere er vi imod andre, og jo dybere vor egen Syndserkendelse er, desto mindre føler vi os kaldet til haarde Domme over andre!

(Fortsættes.)